

รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร*

THE MODEL OF MONKS' BUDDHISM DISSEMINATION IN MULTICULTURAL SOCIETY, NONG CHOK DISTRICT, BANGKOK

พระครูบวรภิกษุคุณธาร (อนันต์ วรปญฺโญ), พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร), ประเสริฐ ธิลา

Phakruboravonkitkhunathan (Anan Varapañño),

Phraudomsitthinayok (Kamphon Khunangkaro), Prasert Thilao

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: nj2000s@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูปหรือคน และการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการแจกแบบสอบถามจำนวน 242 รูปหรือคน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์มีวิสัยทัศน์ในการนำหลักธรรมและวิธีการมาใช้พัฒนาการเผยแผ่ แต่การเผยแผ่ผ่านสื่อออนไลน์มีไม่มากและช่องทางไม่หลากหลาย 2. องค์ประกอบการเผยแผ่ ประกอบด้วย 2.1 ทฤษฎีการสื่อสาร SMCR คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับ 2.2 หลักพุทธวิธี 4 ส. คือ สันตัสสนาแจ่มแจ้ง สมาทปนาจูงใจ สมุตเตชนาแก้แล้วกล้า และสัมปหังสนารำเรือง 2.3 ข้อควรระวังการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมต้องตระหนักถึงความแตกต่างทางความเชื่อ การเผยแผ่ควรเลือกหลักธรรมที่เป็นกลาง และคณะสงฆ์ควรส่งเสริมโดยใช้ทฤษฎีการบริการงานคุณภาพ PDCA ให้มากขึ้น 3. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้วิธีการเทศน์ ปาฐกถา สวดมนต์และกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานบุญ งานบวช การสอนศีลธรรมในโรงเรียน และรักษาศีล 5

คำสำคัญ : รูปแบบเผยแผ่พระพุทธศาสนา; สังคมพหุวัฒนธรรม; พระสงฆ์

Abstract

Objectives of this research article were to study a model of Buddhism dissemination of Buddhist monks in the multicultural society of Nong Chok District, Bangkok Metropolis was conducted with mixed methods: The qualitative method, data were collected from document and from 20 key informants by in-depth-interview. The quantitative method, data were collected from 242 samples with questionnaires and analyzed with statistics of frequency, percentage, mean, and standard deviation. The findings were: 1. Monks had the vision and the concept in using Buddhist principles and methods for developing Buddhism dissemination but the monks seldom disseminate Buddhism through online media and the division of dissemination work was not clear. 2. Components of Buddhism dissemination consisted of 2 components: 2.1) Communication components; SMCR, Sender, Message, Channel and Receivers, 2.2) 4 S's of Buddha's principles; Santassana, elucidation and verification, Samadapana, incitement to take upon oneself, Samuttejana, encouragement, Sampahansana, filling with delight and joy. 2.3) Awareness in Spreading Buddhism in the multicultural society must be aware of the differences in beliefs and faiths emphasizing the applicable neutral principles that could applied to general receivers. The Sanga Order should apply more PDCA principle, 3. The model of Buddhism dissemination in the multicultural society were preaching, speaking, chanting and religious activities in various occasions such as merit making, ordination, morality teaching in schools and 5 precepts observation.

Keywords: Model of Buddhism dissemination; Multicultural society; Buddhist Monks

บทนำ

การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย และน้อมนำเอาหลักธรรมในพุทธ ศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น แม้แต่ในสังคมที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เพราะพุทธ ศาสนาบังเกิดขึ้นมา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญในการเผยแผ่คำสอนของพุทธ ศาสนาก็เพื่อประโยชน์ สุขแก่ชาวโลก (กรมการศาสนา, 2540) การเผยแผ่พุทธศาสนาอันเป็น บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์จะต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอนประชาชน ให้เกิด ศรัทธาเลื่อมใส เช่น แนะนำ สั่งสอน อบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ เทศนา

สั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้องและเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์หรือผู้ที่จะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีหลักการ มีอุดมการณ์ มีแนวคิดเพื่อประโยชน์สุขรักษาความสามัคคีไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคมที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร เกี่ยวข้องกับเรื่องเชื้อชาติศาสนาวัฒนธรรมประเพณีอย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเป็นบุคลากรของพระพุทธศาสนาเป็นพระสงฆ์ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมนี้มาเป็นเวลานาน เคยอยู่ในเหตุการณ์ที่มีปัญหาเรื่องนักเรียนหญิงสวมฮิญาบ (ผ้าคลุมหัวปิดถึงอก) เข้ามาเรียนในโรงเรียนวิถิพุทธวัดหนองจอก ครูไม่อนุญาตให้เข้าห้องเรียน จึงมีการประท้วงที่หน้าวัดโดยคนกลุ่มหนึ่ง และมีการร้องเรียนไปยังกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เจ้าอาวาสวัดหนองจอก ต้องมาตัดสินไม่อนุญาต (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564) เพราะโรงเรียนตั้งอยู่ในที่ธรณีสงฆ์ของวัดหนองจอก จะใช้สัญลักษณ์บางอย่าง มาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ศาสนาของตน ผ่านเด็กหญิงที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนวิถิพุทธวัดหนองจอกไม่ได้ และกรณีการใช้เสียง(บัง)ให้ทำละมาวันละ ๕ ครั้ง หรือกรณีที่วัดเปิดเสียงสวดมนต์ทางเครื่องขยายเสียงของวัด ก็จะเป็นการรบกวนผู้นับถือศาสนาอื่นๆ ที่อยู่รายรอบวัด อันอาจจะเป็นสาเหตุของความขัดแย้งกันได้ เคยมีกรณีการจัดงานวันขึ้นปีใหม่ นิมนต์พระมาเจริญพุทธมนต์และให้พรเนื่องในวันปีใหม่ และมีการกล่าวพาดพิงถึงความเชื่อของอีกศาสนาหนึ่งในทางลบของพระสงฆ์ที่กล่าวให้พร ซึ่งเป็นเรื่องที่อ่อนไหวจึงมีการร้องเรียนไปที่เขตหนองจอก

ดังที่ชาวมุสลิมทั่วโลกรู้สึกกว่าตนเองอยู่รวมในครอบครัวใหญ่ ชาวพุทธรู้สึกเป็นมิตรการมีเมตตา ศาสนาคริสต์สอนว่ามนุษย์คือบุตรของพระเจ้าเหมือนกัน เราจึงเป็นพี่น้องกันทั่วโลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555) คณะพระสงฆ์ตระหนักในบทบาทการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมจึงนำเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยนำทฤษฎีการสื่อสาร(SMCR) (ภัสวดี นิติเกษตรสุนทร, 2542) พุทธวิธีสอนธรรม 4 ส.(สันติสสนา แจ่มแจ้ง,สมาทปนา จุงใจ,สมุตเตชนา แก้วกล้า,สัมปหังสนา ร่าเริง)การบริหารจัดการเชิงคุณภาพ (PDCA) มาใช้เพื่อเพิ่มความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมเขตหนองจอก ให้เป็นไปตามแนวนโยบายรัฐ เรื่องของความสามัคคีปรองดอง และไม่ละเลยพันธกิจหลักเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ โดยยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์ในเรื่องรูปแบบวิธีการเผยแผ่ศาสนาของพระพุทธเจ้า มาประยุกต์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมสันติสุขด้วยการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาด้วยใจเป็นกลาง (พรพรณิภา เอี่ยมศิริปรีดา และคณะ, 2553; อนวัช ยาวิชัย และสุนัดดา สัตตวัตรกุล, 2556; จำเริญน้อย สิงหะรักษ์, 2555) ให้สอดคล้องกับการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร อย่างสุข สงบ สันติและสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ เขตหนองจอก 480 รูป พระสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เขตหนองจอก 49 รูป ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตหนองจอก 79 คน รวม 608 รูปหรือคน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ 191 รูป พระสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 20 รูป ผู้บริหารสถานศึกษา 31 คน รวม 242 รูปหรือคน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสังฆาธิการ ข้าราชการและนักการเมือง ผู้นำศาสนาอิสลาม ผู้นำศาสนาคริสต์ รวมทั้งสิ้น 20 รูปหรือคน

เครื่องมือการวิจัย

ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form) แบบสอบถาม (Questionnaire)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง และใช้วิธีการบันทึกภาพ บันทึกเสียง จดบันทึก สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง”รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พบว่า จุดแข็ง ได้แก่ พระสงฆ์มีวิสัยทัศน์ ในการนำหลักธรรมและวิธีการมาใช้ ในการพัฒนาการเผยแพร่ จุดอ่อน ได้แก่ พระสงฆ์มีการเผยแพร่การผ่านสื่อออนไลน์ไม่มากและในช่องทางที่ไม่หลากหลาย และมีการแบ่งงานการเผยแพร่ไม่ชัดเจน โอกาส ได้แก่ เขตหนองจอกมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติตั้งแต่เริ่มเป็นชุมชน อุปสรรค ได้แก่ ประชาชนไม่สนใจ มีความสับสนเบื่อบ่อยในการรับฟังการเผยแพร่

2. องค์ประกอบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านผู้ส่งสาร พระสงฆ์ผู้ส่งสารนั้นต้องเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม ด้านสาร เนื้อหาสาระในการเผยแพร่ ยึดหลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติในการดำรงชีวิตของศาสนิก ด้านช่องทางส่งสาร พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแพร่ โดยการปาฐกถาในโอกาส และสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด ด้านผู้รับ เป็นการรับแนวทางคำสอนมาปฏิบัติตามวิถีของศาสนาตน ซึ่งปฏิบัติสืบทอดมานานตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นองค์ประกอบในการเผยแพร่ คือ ด้านสันติศาสนา : แจ่มแจ้ง เป็นการเผยแพร่หลักคำสอนให้เป็นที่น่าสนใจ ด้านสมถะปนา : จูงใจ เป็นการนำเสนอหลักคำสอนโดยผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การพูด การเจรจา การปฏิสัมพันธ์เพื่อนต่างศาสนา เป็นต้น ด้านสมุตเตชนา: แก่ล้า เป็น การนำเสนอเพื่อกระตุ้นคนฟังให้มีความตั้งใจ มีความมั่นใจที่จะประสบความสำเร็จให้ชีวิต และด้านสัมพันธสนา: ร่าเริง เป็นการทำให้คนฟังเรีงร่า เบิกบาน โดยนำเสนอเนื้อหาที่ปลอบประโลมสังคมให้เกิดความปรองดอง และสันติธรรม

3. รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านผู้ส่งสาร พระสงฆ์ผู้ส่งสารนั้นต้องเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมคือต้องยึดตามรูปแบบของหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ประกอบด้วย การไม่ว่าร้ายเบียดเบียน การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น มีความสำรวมระวังวาจา ซึ่งพระสงฆ์ผู้ส่งสารนั้นต้องเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมคือต้องยึดตามรูปแบบของหลักโอวาทปาฏิโมกข์ของพระพุทธเจ้าจึงจะเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมเขตหนองจอกได้อย่างไม่มีปัญหามีประสิทธิภาพประสิทธิผล

อภิปรายผลการวิจัย

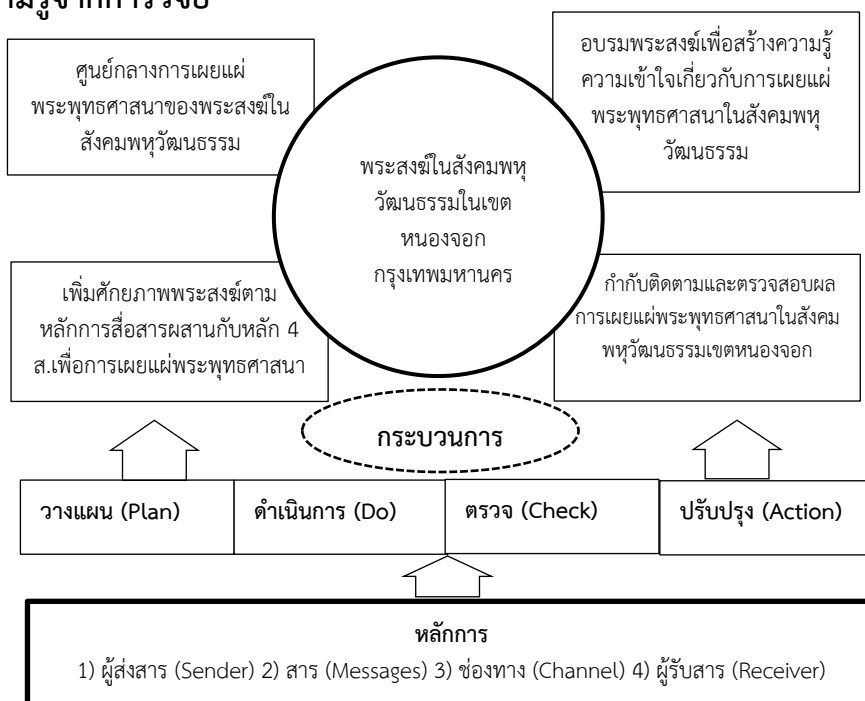
1. สภาพทั่วไปของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีวิทยทัศน์ในการนำหลักธรรมและวิธีการมาใช้ ในการพัฒนาการเผยแผ่ และมีการแบ่งงานการเผยแผ่ไม่ชัดเจนโอกาสเขตหนองจอกมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติตั้งแต่เริ่มเป็นชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานภดล ปุณณสุวฑฒโก (2560) ได้วิจัยเรื่อง การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) กระบวนการให้การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานช่วยให้เด็กและเยาวชนประชาชนเข้าใจและยอมรับซึ่ง ความแตกต่างในเรื่องของความเป็นชนกลุ่มน้อยด้านเชื้อชาติ ภาษาศาสนา ทัศนคติความเชื่อ 2) การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ คือการให้ทานพูดจาที่ไพเราะ ทำตนให้เป็นประโยชน์ชุมชนชาวคริสต์ คือส่งเสริมให้มีการพัฒนาเปิดกว้างให้แก่ละชุมชนเข้าสู่สังคมอย่างเท่าเทียมกัน ชุมชนชาวอิสลามคือการให้ทุกคนในสังคมหันมาเข้าใจในความแตกต่าง และสนใจที่จะเรียนรู้ความแตกต่างกับความรู้ที่มีอยู่ 3) การอยู่ร่วมกันของคนในที่หลากหลายวัฒนธรรมได้แก่ชุมชนชาวพุทธมุ่งส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชน การสงเคราะห์แก่อุบาสกและอุบาสิกาในชุมชนรอบวัด

2. องค์ประกอบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร พระสงฆ์ผู้ส่งสารนั้นต้องเป็นผู้มีความรู้คุณธรรม ยึดหลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติในการดำรงชีวิตของศาสนิก มีบทบาทในการเผยแผ่ โดยการปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด เป็นการรับแนวทางคำสอนมาปฏิบัติตามวิธีของศาสนานั้น มีการเผยแผ่หลักคำสอนให้เป็นที่น่าสนใจ และนำเสนอหลักคำสอนโดยผ่านวิธีการต่าง ๆ มีการกระตุ้นคนฟังให้มีความสนใจ มีความมั่นใจที่จะความสำเร็จให้ชีวิต และนำเสนอเนื้อหาที่ลอบประโลมสังคมให้เกิดความปรองดอง และสันติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหา รุ่งเพชร ขวนปญโญ (2548) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ พบว่า รูปแบบเทศนา ปาฐกถาบรรยายธรรมนั้นเป็นรูปแบบการนำเสนอโดยตรงและโดยอ้อมบายเนื้อหาธรรมส่วนหนึ่งสื่อธรรมะเป็นการนำเสนอโดยอ้อมหรือโดยการประยุกต์สอนให้เข้ากับสถานการณ์หรือยุคสมัยปัจจุบันมากกว่า เป็นการผสมผสานระหว่างเนื้อหาคำสอนทางพระพุทธศาสนา กับการชี้ให้เห็นปัญหาของสังคม พร้อมทั้งชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหานั้น

3. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ด้านผู้ส่งสาร พระสงฆ์ผู้ส่งสารนั้นต้องเป็นผู้มีความรู้คุณธรรมคือต้องยึดตามรูปแบบของหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ประกอบด้วย การไม่ว่าร้ายเบียดเบียน การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น มีความสำรวมระวังวาจา ซึ่งพระสงฆ์ผู้ส่งสารนั้นต้องเป็นผู้มีความรู้คุณธรรมคือต้องยึดตามรูปแบบของหลักโอวาทปาฏิโมกข์ของพระพุทธเจ้าจึงจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมเขตหนองจอกได้อย่างไม่มีปัญหามีประสิทธิภาพประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนิวาสิตขันธ์ (ณรงค์ จิตวฑฒโน) (2557) ได้วิจัยเรื่อง

รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลัก พุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า มรรคมิองค์ 8 นั้น พระพุทธองค์ยังทรงย่อให้เหลือเพียง 3 ส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ซึ่งก็คือ หลักไตรสิกขา หรือหลักที่ว่าด้วยแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติที่เรียกว่า ศีล การหมั่นทำ ให้จิตใจเกิดความใสบริสุทธิ์ สะอาด สงบนิ่งด้วยแนวทางแห่ง สมาธิ และการเข้าถึงองค์ความรู้ที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการฟันฝ่าทุกอุปสรรค ปัญหาคือปัญญา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศนีย์ เจนวิถีสุข (2554) ได้วิจัยเรื่อง การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม พบว่า การสื่อสารด้วยสติบนพื้นฐานของความเข้าใจ และความเคารพในตนเองและผู้อื่นบนหลักการ ของเหตุผลตามความเป็นจริง ก่อให้เกิดปัญญา สร้างสรรค์และนำไปสู่การกระทำที่ดีงามทั้งต่อตนเองและผู้อื่นการสื่อสารเชิงพุทธนี้เป็นดังเช่น มรรควิธีที่เป็นเหตุนำไปสู่ผล คือ การเปลี่ยนแปลงสังคมพหุวัฒนธรรมไปในทางที่เป็นประโยชน์ สุข โดยการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจากภายในตนเองของบุคคลและกระจาย ไปสู่สังคมภายนอกได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย: NJ MODEL 2020

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. คณะสงฆ์เขตหนองจอก ควรร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนากรุงเทพมหานคร ควรจัดทำรายงาน ความก้าวหน้า และความสำเร็จของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรม เสนอให้เจ้าคณะกรุงเทพมหานครทราบ ถึงการที่มีประชากรในสังคมพหุวัฒนธรรม ศรัทธาในพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้นหรือน้อยในแต่ละปีเพื่อการหาเป้าหมายให้ชัดเจน

2. คณะสงฆ์เขตหนองจอก ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรทำแผนปฏิบัติการประจำปี และแผนพัฒนาระยะยาว มีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อกำกับติดตามผลการดำเนินงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมของเขตอย่างต่อเนื่อง

3. มหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีหลักสูตรการอบรม เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยมีองค์ประกอบที่หลากหลายเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรม

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ คณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา และชาวพุทธทุกคน สังคมพหุวัฒนธรรมควรประสานงาน และร่วมมือกันดำเนินการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง สามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาการเผยแผ่ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม เฉพาะเจาะจงพื้นที่การวิจัย เพื่อพัฒนารูปแบบของจังหวัดอื่น ๆ ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมเขตอื่น ๆ ของกรุงเทพมหานคร เช่น รูปแบบการรักษาศีล 5 ที่สอดคล้องและไม่ก้าวล่วงในความเชื่อของวัฒนธรรมอื่น ๆ

3. ควรศึกษาเรื่องรูปแบบปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดชายแดนใต้

4. ควรศึกษาเรื่องรูปแบบข้อควรระวังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- จำเนียรน้อย สิงห์รักษ์. (2555). *ศึกษาหลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. (รายงานผลการวิจัย). กำแพงเพชร : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ทัศนีย์ เจนวิถีสุข. (2554). *การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม* (ดุสิตนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรรณธิดา เอี่ยมศิริปรีดา และคณะ. (2553). *ศาสนากับการสร้างสันติสุข: บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมสันติสุขในชุมชนเขตกรุงเทพมหานคร* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระครูนิวาสิตขันธ์ (ณรงค์ ฐิตะวฑฺฒโน). (2557). *รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น* (ดุสิตนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- พระมหานภดล ปุณฺณสุวฑฺฒโก. (2560). *การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร*. (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหารุ่งเพชร ขวนปญฺโญ. (2548). *รูปแบบวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)*. (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัสวลิ นิติเกษตรสุนทร. (2542). *การสื่อสาร หน่วยที่ 2 กระบวนการและบริบทในการสื่อสาร สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มสธ.* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อนวัช ยาวิชัย และสุนัดดา สัตตวัตรกุล. (2556). *การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อมุ่งสู่ประชาคมอาเซียน* (รายงานผลการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.